

EXCURSIÓ

A

STA. AGNÈS DE MALANYANES Y LA ROCA

3 FEBRER 1878.

Los individuos d' aquesta Associació Srs. Torres y Reyató, Manel Pau, Ciuró y l' que subscriu, tingueren lo pler de visitar los dos pobles dalt nomenats, interessants tant baix lo punt de vista artístich com pintoresch.

Desde la vila de Cardedeu, que sols ofereix al aficionat à antiguetats algunas casas d' antich aspecte, ab finestras gòticas, y un com alberch senyorial flanquejat per una torra, tirárem riera avall, seguintne la vorera de mitjdia. Quasi à nivell del areny d'aquella 's forman uns petits plans de sembradura y horta, que van à morir suaument al peu dels turons ahont hi ha lo castell de Bell-lloch y la antiga y grandiosa masía, propia abans del convent de Sta. Catarina, que, colocada en una vessant, presenta una serie de terrats y galerías, sostingudas per contraforts, que li donan un aspecte de riquesa y grandiositat.

Seguint en direcció à Ponent, se troba prest lo riu Mo-

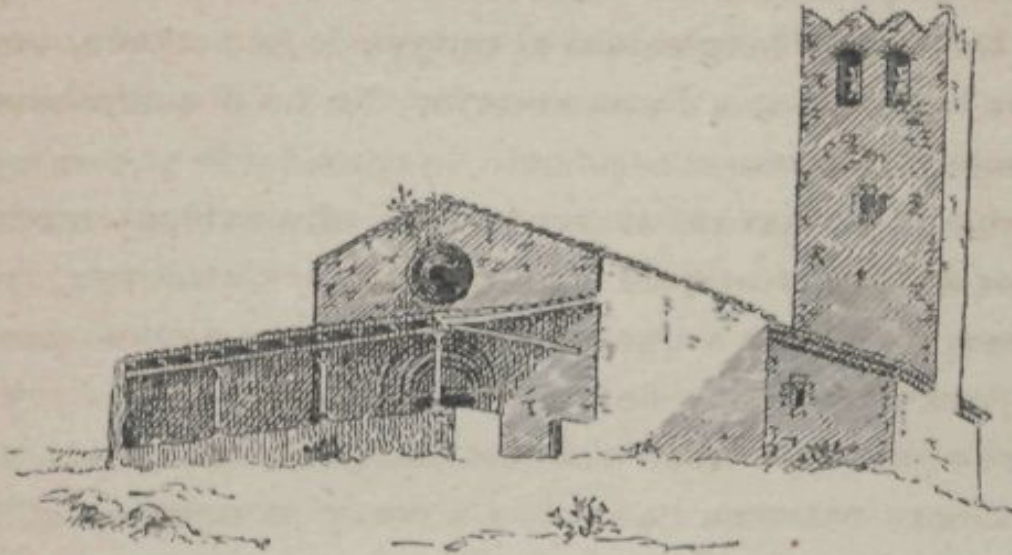
gent, ahont la riera va à morir, que, tenint la direcció de Nort à Sur, dona origen al Besós. Lo Mogent té en sas riberas bellas pollancredas que, encara que despulladas de verdor durant l'hivern, no per aixó deixan de presentar bonichs punts de vista, destacant son color gris sobre 'l vert de las pinedas y 'ls matisos grochs y vermellenchs de las secas bardisas.

Desde 'l mitj del riu la vista gosa un encisant espectacle mirant cap à mitjdia. En primer terme s'hi veuhen petites illas plenas de vegetació, y darrera d'ellas s'alsa 'l turó que sustenta las imponentas runas del castell de La Roca, més rónegas de lluny que d' aprop.

Ja hem travessat lo riu, y pujém, per un caminet que poéticament serpenteja per entremitj d'un bosch, la vessant damunt la qual hi há 'i poble de Sta. Agnés de Malanyanes. Son las deu del matí. Lo sol ompla de llum lo paisatge, que se 'ns presenta cada volta ab mes cambiants per entre las alzinas y bardissas del bosch. Cap remor torba la calma de la naturalesa: sols se sent la alegre tonada d'una sardana que refila ab gracia un bailet que vé per una dressera. Ja som dalt del turó y estém entre la munió de masias escampadas que forman lo poblet de Santa Agnés.

Allí tenim la iglesia parroquial, que 's presenta ab tota la virginitat arquitectónica d'un monument de principis del segle xiv. Sa fatxada es notable per son atrió porxada, format per quatre columnas d'una reminiscencia toscana, que descansen en un ampit tancat pel enfront y obert solzament per la banda dreta, y sostenen una teulada que arrenca de la fatxada. Forman lo restant d'aquesta una rosa circular, que té trencadas sas motlluras

concéntricas, oberta en la paret crua, que termina en las duas vessants formadas per la teulada del edifici. Té adosat lo campanar, senzilla torra quadrada ab dos finestrals

STA. AGNÈS DE MALANYANES.—IGLESIA.

Dibuix de D. Joaquim Olivó.

d' arch cintrat en sa part superior, terminant ab los típics marlets en escala.

La portalada, que, com hem dit, s' obra dessota la porxada, es una bella mostra de la arquitectura romànica en son últim període, que toca ja á la transició gòtica. Las columnetas que sostenen las nerviacions dels archs son ja esbeltas y allargadas. Lo cintre en general, que en lo romànich es sempre plé, ó sia en semicercle, té aquí una tendència á apuntarse. En l'interior de la iglesia acusa sa construcció primitiva, la volta de canó, sostinguda senzillament sobre 'ls archs de las capellas laterals; á má esquerra se forma una petita nau, paralela á la major, sens dupte de construcció molt posterior.

La construcció d'aquesta iglesia, á jutjar per un trós d'inscripció que tinguérem lo gust de descobrir en una de

las pedras del montant de la porta, seria en l' any 1306. Si bé sols de la inscripció 's veu l'extrem, que es precisament lo que porta aquesta festa en caràcters gòtichs, es molt de presumir se referesca, efectivament, á la primera fàbrica de la iglesia ó al menys de la portada, suposantne la existencia d'una anterior. No ha d' eser obstacle pera admetre aquesta suposició, lo considerar que en aquella fetxa ja s'estavan aixecant las admirables catedrals gòticas de las principals poblacions de Catalunya, puix que hem d' atendre á que la iglesia de Sta. Agnés es parroquia rural, allunyada de grans centres de població, y per lo tãnt situada en lloch ahont tardaria encara molt á arribar la nova reforma que venia á vestir la dolsa senzillesa de la arquitectura románica ab un esplendent traje.

Lo mòvil principal que 'ns portá als expedicionaris á fer la excursió de que parlém, fou veure l'antich retaule de Sta. Agnés, que teniam noticia existia en aquell punt, y del qual haviam sentit fer grans elogis, á personas competentissimas, com d' una verdadera joya d'art. Nostre desitj, no obstant, se vegé frustrat en quant á la causa principal de la anada, puix que ignorant nosaltres lo lloch del retaule, y no estant en la iglesia, ahont ha sigut substituít per lo plateresch de bastant gust que hi ha en l'altar major, haventnos dit lo Sr. Rector, que molt galantment nos mostrá la iglesia, que no hi havia fora d'ella cap més antigualla, creguérem que haurá desaparegut, ó tal volta está encara en algun recó de sagristía oblidat.

Tinguérem, no obstant, lo gust de contemplar, com hem dit, l' altar major, obra notable de la primera época del renaixement, ab uns bells requadros en alt relleu, representant escenas de la vida de Sta. Agnés.

En un dels altars de la part del evangeli, lo de la Mare de Deu del Roser, vegérem, ab la ajuda de la llum d'un ciri, unas bonicas pinturas sobre fusta, també segurament del primer ters del segle xvi, representant los passos de la vida de la Verge, distingintse especialment la de Sant Domingo en oració davant de la meteixa Verge.

Sortirem de la iglesia, després d'haver recomanat al senyor Rector la conservació de totes aquelles pinturas, y 'ns detinguérem bella estona á traure 'ls dibuixos que hem citat. La porta está forrada de planxas de ferro ab tiras verticals del meteix metall, adornadas de petits dibuixos á cop de martell. També s'hi veu una ben treballada anella ó picaport.

Per entre una pineda y pel costat oposat del en que haviam vingut, nos allunyárem del poble, girantnos moltes vegadas á contemplar la bella agrupació de las casas esbargidas en aquell redós de montanya, y dominadas per lo campanar d'ennegrida pedra.

Al cap de la devallada entrárem en un regadiu, y á la altra part d'una ombrívola pineda, que ben prompte atravesárem, se 'ns destacáren imponentas las ruinas del castell de la Roca, sobre la claror del sol que de mitjorn venia, presentantnos com colossals randas las séries de finestras, dels murs de la fortalesa, ab sos marlets rosegats pel temps, y prenent lo conjunt un tó rónech y negrench que no era 'l verdader de la fàbrica, com vegérem al examinarla d'aprop.

Lo poble de la Roca, situat á redós y al SE. del turó ahont hi ha 'l castell, se compona d'unas 150 casas, y té una iglesia parroquial baix la advocació de S. Sadurní. Es notable aquesta iglesia per correspondre perfectament á

la transició gòtic-plateresca ó barroca, com s'observa molt bé en sa fatxada de senzilla portalada ogival, ab duas pilastras laterals que terminan en pinacles, en los quals, en lloch de las fullas retorsadas en las arestas del prisma, se forma una agrupació de fullas de dibuix barroch, simulant en conjunt un gerro ó vas, tant comú en los monuments dels segles xvii y xviii. Grabat al mitj de la llinda de la porta hi ha un relleu que, encara que á primera vista sembla voler representar un escut d'armas, combinació de las de Catalunya y de Sant Jordi, pot esser també alguna senyal especial del constructor.

Lo principal atractiu que té 'l poble pera l' visitant es lo castell, que s'alsa damunt seu, dominant una extensa y bella encontrada. Sens dupte reedificació d'altre més antich, ja que 'l punt ahont está situat es verament apropiat, es, segons deduhim, de construcció de principis del segle xv, com se deixa compendre per la perfecta conservació dels

LA ROCA.—RUINAS DEL CASTELL.

Dibuix de D. Joaquim Olivó.

trossos que restan en peu, revelant que sa destrucció s' ha degut qüasi del tot á la má del home. Conservadas molt bé sas fatxadas de llevant y mitjorn están destruidas las de ponent, y en sa totalitat la de tramontana, ahont s' obra una ampla gola que deixa veure despullat

de tota construcció lo cor del edifici. En l'àngul de las duas primeras fatxadas hi ha una torra quadrada que conserva encara sas parets mestras, haventse enderrocat los

trespols. Desde l' interior se veu una xemeneya que corresponia al quarto del primer pis de la torra, ahont dona també un gran finestral, que encara conserva en l'intrados un escut ab una torra, emblema de la noble familia de Torrellas, que fou segurament la que feu aixecar l'actual castell. La planta es quadrada, ab alguna obra de defensa afegida, que li donava forma irregular per la part de tramontana.

Pocas son las noticias verament històriques que hem pogut adquirir d'aquest castell, malgrat haver consultat los principals autors d'història catalana. Segons Feliu (Anales de Cataluña, t. I, pág. 121), referintse á Estrabó, diu que lo lloch de la Roca se deya en l'antiguetat romana *Betorium, asegurado con la forma del castillo*. Balaguer (Historia de Cataluña, t. I), sens dupte referintse á Romey en sa interpretació moderna dels llochs de la antigua Hispania, diu, que era La Roca lo *Prætorio*, y que per alli passava la via que desde Roma entrava á Espanya per Gerona; mes Bofarull (Historia de Cataluña, t. I, pág. 164) l'aplica mellor á Hostalrich, com á nom que indica casa principal ó rica, lo qual era lo pretori, inclinantse d'altra part abans que á La Roca á Granollers, puix en molts pretoris hi havia depòsits de grans. Marca es d'opinió de que hi havia allí lo *Prætorium*, puix diu lo següent (Marca hispánica, pág. 186): *A secerris Prætorium ponitur, quod est vicus dictus vulgo La Roca, ubi extant antiqui castris in rupe siti reliquæ in loco opportuno ad prætorii sive elegantis rustico domus ædificium.*

Sens dupte la antiga construcció romana sofriria las modificacions per que passàren la major part del edificis militars de Catalunya, fins á venir á parar á l'estat de castell

feudal en la etat mitjana, en qual época, y á principis del segle xv, degué sufrir la transformació ó reedificació actual. Hem dit ja que en l'intrados d'un dels finestrals de las actuals ruinas s'hi veu encara un escut ab una torra, propi sens dupte de la casa de Torrellas, y aqueixa suposició la confirma lo dato históric que llegim en Bofarull (Historia de Cataluña, t. 6.º), ahont parlant dels fets del temps de la revolta dels Remensas en época de D. Joan II, cita un fragment del Dietari de la Diputació del dimars 24 de Maig de 1485, que diu que en aquell dia, venint la honorable esposa de mossen Martí Joan de Torrellas, cavaller, á Barcelona, li sortiren prop de Montmeló los pagesos, y després de robarli lo que duya, li dirigiren paraulas injuriosas contra ella y son marit. Indici segur de que 'l castell s'havia mantigut ferm en mitj d'aquell terrible moviment, y que son senyor era un dels que defensavan la causa de la terra.

Per las paraulas de Marca que hem citat sembla despendres que en son temps eran ja ruinas *reliquæ* d'un antich castell lo que 's veyá damunt *La Roca*. Y si així es, hem de suposar que tal volta fóren las meteixas guerras d'aquell segle (xvii) las que motiváren l'enderrocament.

Avuy encara aquestas ruinas mostran ben bé lo que era una casa senyorial dels darrers anys de la etat mitjana, que deixant ja la feréstega vestidura del antich castell feudal, comensa á pendre l'ayre d'una d'aquellas torras ó casas de camp fortificadas, que tant servian de lloch de plaher com de defensa contra l'enemich.

A las primeras horas de la tarde deixavam lo poble de La Roca, tornántnosen cap á Cardedeu per un camí situat en la part Sur de la riera d'aquest poble. Tant com

alegre es una matinada en lo camp, melancólicas son las horas de la tarde, que convidan á enlayrats pensaments y á las divagacions de la fantasia. Nosaltres, en mitj d'una naturalesa altament poética, que embellia un hermós sol, y qual calma no era turbada per lo mes minim remor, nos complaviam en retraure las impressións que 'ns havian inspirat la vista d'aquells monuments.

A mesura que caminavam cap á la vila de Cardedeu, anava presentantsens ab més magnificencia lo panorama de que ella es lo centre. Sas blancas casas extesas per lo plá, net de vegetació, se destacavan sobre 'l tó blavench y fosch de las montanyas, entre las quals dominava, com una gegantina balena nadant en un mar de boiras y al-sant fins als nuvols sa dentada esquena, lo Montseny, niu de fantásticas tradicións y d'una naturalesa eternalment verge.

A. AULESTIA Y PIJOAN.